

Lapin kungfutselainen manifesti

拉普蘭儒學宣言

Tämä manifesti tarkastelee kungfutselaista traditiota ja keinoja sen edistyksellisten puolten säilyttämiseksi sekä merkityksellisyyden elvyttämiseksi. Eurooppalaisissa kielissä tästä traditiosta käytetään nimityksiä, jotka liittävät sen Mestari Kongin eli Kungfutsen henkilöön ja monissa kielissä määrittävät sen ”ismiksi” (esim. Confucianism). Sellaiset nimitykset eivät välitä tradition rikkautta yhtä hyvin kuin kiinankieliset ilmaukset *rujia* 儒家, joka tarkoittaa ’kirjanoppineiden koulukuntaa’, tai *ruxue* 儒學, joka tarkoittaa ’kirjanoppineiden oppia’. Tässä manifestissa puhutaan ’kungfutselaisesta traditiosta’ tai ’kungfutselaisuudesta’. Vaikka käytämme näitä suomen kieleen vakiintuneita nimityksiä, emme viittaa niillä mihinkään dogmaattiseen oppijärjestelmään vaan kolme vuosituhatta sitten, jopa ennen Mestari Kongin (*Kongzi* 孔子, k. 479 eaa.) aikaa alkaneeseen mutta hänestä innoitusta saaneeseen ja yhä jatkuvaan keskusteluun ihmisyydestä.

Tässä keskustelussa on useita pääteemoja: ihmisen (*ren* 人) luonto ja Taivaan (*tian* 天) olemus, hyvän ja pahan määritelmä, ihmisyyden jalostaminen, tie yhteiskuntien ja maailmanjärjestyksen sopusointuun, tiedon ja toiminnan välinen suhde sekä moraalien ja tieteellisen tutkimuksen suhde. Näitä älyllisiä ja moraalisia teemoja on käsitelty jo ajanlaskun alkua edeltävinä vuosisatoina kirjoitetuissa klassisissa teksteissä, ja niiden voi sanoa muodostavan kungfutselaisuuden yhä käytössä olevan kielen, diskurssin.

Sata vuotta sitten Kiinassa Uuden kulttuurin liike tuomitsi kungfutselaisuuden historian romukoppaan taantumuksen ja feodalismien juurisyyntä. Totta on, että kungfutselaisuus on usein ilmennyt luotuneena ideologiana, jota on käytetty perustelemaan vallinnutta yhteiskunnallista sortojärjestelmää. Sellainen kungfutselaisuus on vastakohta sille traditiolle, jota me pidämme edistämisen arvoisena. Uuden kulttuurin liikkeen kritiikki kohdistuikin paljolti valtiollisen kungfutselaisuuden käytäntöihin eikä sen oppi-isien – kuten Mestari Kongin ja Mengzin (*孟子*, n. 390–305 eaa.) – ajatusten henkeen.

Toisaalta on väitetty, että kungfutselaisuus on luonteeltaan liberaali ja demokraattinen oppi, ja nykyään jotkut pitävät sitä varteenotettavana, kollektiivisena ja meritokraattisena, vaihtoehtona mielestään valuvikaiselle ”länsimaiselle” demokratialle. Meidän nähdäksemme on sitä vastoin välttämätöntä tunnustaa, että varhainkin kungfutselaisuus sisälsi hierarkkisuutta, sukupuolten eriarvoisuutta ja konservatiivisuutta ruokkivia sekä muutoinkin taantumuksellisia elementtejä. Varhainen kungfutselaisuus sisälsi ihanteen kansan pitämisestä valtion perustana (*minben* 民本), mutta tätä ei voida pitää yhtäläisenä demokratian ihanteen eli kansan isännyyden (*minzhu* 民主) kanssa. Käsitys, jonka mukaan kungfutselaisuus muodostaa kiinalaisen tai aasialaisen vaihtoehdon länsimaisuudelle perustuu kiinalaisen kulttuurin mystifoinnille ja johtaa perustavanlaatuisen erojen näkemiseen itäisen ja läntisen ihmisyyden välillä. Me emme tunnusta tällaisten erojen olemassaoloa.

Oma näkemyksemme on humanistinen ja perustuu uskollen ihmisten kykyyn kehittää itseään ja yhteiskuntiaan sosiaalisina ja moraaliseen kasvuun kykenevinä olentoina. Suhtaudumme

kungfutselaisuuteen avoimin mielin emmekä halua pakottaa sitä mihinkään muottiin. Kungfutselaisuuden pitkästä historiasta on löydettävissä useita arvokkaita elementtejä. Varhaisista ajoista saakka oppisuunta on kannustanut 'itsensä jalostamiseen' (*xiu shen* 修身) keinona 'sisäisen esikuvallisuuden' (*neisheng* 內聖) saavuttamiseksi ja kasvamiseksi kypsäksi tai 'täysimittaiseksi ihmiseksi' (*cheng ren* 成人). Täysimittainen ihminen kykenee harjoittamaan 'ulkoista kuninkuutta' (*wai wang* 外王) eli edistämään hyvyyttä ja vastustamaan epäoikeudenmukaisuutta, kuten nepotismia ja korruptiota. Itsensä jalostanut ja täyteen mittaansa kasvanut ihminen välttää joutumisen muiden käsikassaraksi. Kungfutselainen traditio on alusta saakka myös korostanut koulutuksen ja sivistyksen merkitystä jokaisen ihmisen kehityksen perustana.

Vaikka valtiollisen kungfutselaisuuden ilmenemismuodoista voisi päätellä toisin, kungfutselainen traditio pitää hyvän hallinnon merkkeinä sitä, että hallinto edistää kansan aineellista ja henkistä hyvinvointia sekä sitä, että hallitsijan vallan oikeutus riippuu kansan tuesta. Tämän voidaan katsoa ilmentävän eräänlaista kansanvaltaisuuden kannatusta. Muiden muassa Gu Yanwun 顧炎武 (1613–1682) kirjoituksista on löydettävissä läheisyysperiaatteen ja vallan hajauttamisen (*fengjian* 封建) ihanteet. Zhu Xin 朱熹 (1130–1200) ja Dai Zhenin 戴震 (1724–1777) ajatuksissa korostuu puolestaan vaatimus ilmiöiden tutkimuksesta ja analyysistä tiedon perustana, mitä voidaan pitää tieteellisen maailmankuvan alkiona.

(1) Näiden edistyksellisten puolten säilyttämiseksi ja tradition merkityksellisyyden elvyttämiseksi kungfutselaisuus on vapautettava menneisyyden ja nykyisyyden painolastista. Ensinnä on palautettava yksilö itse – minuus – ihmisen käyttäytymisen ja suhteiden keskiöön, sillä ilman yksilöllisyyttä ei ole tasa-arvoa, vapautta tai demokratiaa. Mengzin mukaan kaikki yhteiskunnassa perustuu yksilöön.

(^a) Mengzi sanoi: ”Ihmisillä on hokema, jonka kaikki tuntevat: 'Taivaanpiiri, valtio, perhe.' Taivaanpiirin perusta ovat valtiot, valtion perusta ovat perheet, ja perheen perusta on (sen päämies) itse.”

Tämä ajatus on usein tukahdutettu tai unohdettu sisältämänsä kumouksellisuuden siemenen vuoksi, mutta se toistuu klassisessa kirjoituksessa Suuri oppi (*Daxue* 大學):

(^b) Ne, jotka muinoin tahtoivat kirkastaa valaistunutta hyveellisyyttään kautta koko Taivaanpiirin, ottivat ensin valtakuntansa hallintaan. Voidakseen ottaa valtakuntansa hallintaan he panivat ensin perheensä järjestykseen. Voidakseen panna perheensä järjestykseen he jalostivat ensin itsensä.

Myös Mestari Kong liitti maailman parantamisen yksilöön:

---

^a (*Mengzi* IV.A.5) 孟子曰、人有恆言、皆曰天下國家。天下之本在國、國之本在家、家之本在身。 – Alkutekstien lainausten pohjana on *Keskusteluja ja Mengziä* sekä joitakin poikkeuksia lukuunottamatta D. Sturgeonin ylläpitämä *Chinese Text Project* (ctext.org). *Keskustelujen ja Mengzin* lainaukset sekä niiden suomennokset on muokattu J. Kallion toimittamista ja suomentamista teoksista (2014 ja 2020).

^b (*Liji*: *Daxue* 2) 古之欲明明德於天下者、先治其國、欲治其國者、先齊其家、欲齊其家者、先修其身。

(^c) Yan Yuan kysyi *renistä* [tässä: kunniallisuudesta]. Mestari vastasi: ”Hallita itsensä ja pitäytyä perinnäistapoihin – siten tullaan kunnialliseksi [*ren*]. Kun (ritarit) jonakin päivänä hallitsevat itsensä ja pitäytyvät perinnäistapoihin, koko Taivaanpiiri palaa *renin* aikaan. *Ren* on lähtöisin itsestä – kenestä muustakaan se olisi lähtöisin?”

(2) Kun yksilö on palautettu oikealle paikalleen, meidän tulee tarkastella kungfutselaisuuden pahimpia puutteita, esimerkiksi uskoa, että ihmisten kohtalo on ennalta määrätty, joten ihmisillä ole vapautta tai vastuuta omasta itsestään. Mestari Kong ei itse lausunut mitään ihmisen luonnosta (*renxing* 人性). Myöhemmässä kungfutselaisuudessa se on kuitenkin ollut tärkeä keskustelun aihe. Ihmisluonto on ymmärretty synnynnäiseksi, ja on uskottu ihmisen saavan luontonsa Taivaalta (*tian* 天), joka varustaa ihmiset kyvykkyyksillä ja taipumuksilla (d). Mengzi väitti, että ihmiset ovat syntyjään myötätuntoisia.

(^d) Taivaan (ihmisille) langettamaa määrää kutsutaan (ihmisen) luonnoksi, luonnon seuraamista kutsutaan (ihmisen) tieksi, tien omaksumista kutsutaan opiksi.

(^e) ”Kukaan ihminen ei ole kovasydäminen muita kohtaan. ... Se, jolla ei ole myötätuntoista sydäntä, ei ole ihminen.”

Myös Mengzin arvostelija Xunzi 荀子 (k. n. 230 eaa.) katsoi, että ihmisillä on kyky hyvään, joskaan se ei hänen mukaansa kehity ilman kunnollista kasvatusta. Sekä Mengzin että Xunzin etiikka perustui ihmisten psykologiaan eikä ylimalleisiin jumalvoimiin. Tällaiselle pohjalle voisi mielestämme perustua nykyajan tarpeita palveleva globaali etiikka.

Harmi kyllä, valtiollisessa kungfutselaisuudessa ihmisluonnon tulkittiin määrittävän ihmisten kohtalon siten, että yksilöllä itsellään ei ole juurikaan vapautta määrittellä oman elämänsä tarkoitusta ja sisältöä. Tällaiset ihmisluontoa kahlehtivat tulkinnat on mielestämme syytä hylätä. Sen sijaan kannatamme muiden muassa Wang Yangmingin 王陽明 (1472–1529) esittämää näkemystä sydäimestä (*xin* 心) minuuden käskijänä.

Tällaisen näkemyksen avulla on mahdollista parantaa kungfutselaisuus patriarkalisuudesta, miesylivallasta, sokeasta tottelevaisuudesta ja muista vioistaan. Wangin mukaan Tie (*dao* 道) ilmenee Taivaan tahtona tai määränä (*tianming* 天命), joka antaa ihmisille heidän luontonsa ja ottaa sydämen ominaisuudessa ihmisen minuuden hallintaansa. Siten tahto (määrä), luonto ja sydän ovat yhtä.

(^f) Kirjoitukset ovat ikuinen Tie. Tien olemusta Taivaassa sanotaan määräksi, sen lahjaa ihmisessä sanotaan luonnoksi, sen käskijää ruumiissa sanotaan sydämeksi. Sydän, luonto, määrä – kaikki ne ovat yhtä.

---

^c (Keskustelut XII.1) 顏淵問仁。子曰、克己復禮為仁。一日克己復禮、天下歸仁焉。為仁由己、而由人乎哉。

^d (Liji: Zhongyong 1) 天命之謂性、率性之謂道、修道之謂教。

^e (Mengzi II.A.6) 人皆有不忍人之心。……無惻隱之心非人也。

^f (Wang Yanming: *Zunjingge ji*) 經、常道也。其在於天謂之命、其賦於人謂之性、其主於身謂之心。心也、性也、命也、一也。

Tämän näkemyksen mukaan sydän, luonto ja määrä ovat siis saman Tien heijastumia, ja kun luonto liikuttaa ihmistä, sydän ottaa ihmisen hallintaansa. Mengzi lausui puolestaan, että ihmisen kiihkön purkaukset ovat tahdon (*zhi* 志) alaisia (g). Mengzi totesi myös, että sydän on tiedostava (h). Tämä tarkoittaa, että vaikka luontomme vaatisi meitä suosimaan omia sukulaisiamme muiden kustannuksella, voimme valita toimivamme toisin.

(^g) ”Tahto on *qin* [tässä: temperamentin, hengen] komentaja, ja *qi* on kehon täytettä. Tahto on ensin, ja *qi* tulee vasta toisena. Siksi sanotaan: ’Pitäydy tahdosasi, älä anna *qisi* kuohahtaa.’”

(^h) ”Elimistä sydän on tiedostava: sen, minkä sydän tiedostaa (olevaksi), se löytää; sitä, mitä sydän ei tiedosta, se ei löydä. Tällaisen sydämen on Taivas meille antanut.”

Mestari Kongin ajatuksia Taivaasta ja sen tahdosta tai määrästä ei ole säilynyt. Hänen seuraajistaan Xunzin näkemys soveltuu nykyaikaan paremmin kuin Mengzin. Jälkimmäisen omaksui muiden muassa Zhu Xi (i). Xunzi sitä vastoin asetti kyseenalaisiksi sekä Mengzin käsityksen Taivaasta moraalisenä toimijana että ”Taivaan merkkien” seuraamisen mielekkyyden (j).

(ⁱ) Kun kenenkään tekemättä tapahtuu mitä tapahtuu, se on Taivaan (tahto); kun kenenkään aiheuttamatta tulee mitä tuleman pitää, se on (ihmisen) määrä. ... Prinsiipin näkökulmasta tätä sanotaan Taivaan (tahdoksi) ja ihmisen näkökulmasta määräksi. Kummassakin on kysymys yhdestä ja samasta.

(^j) Johtuvatko järjestys ja sekasorto Taivaasta? Sanon: Auringon, Kuun ja tähtien kierto olivat samat niin (ihannehallitsija) Yulle kuin (tyranni) Jielle. Koska Yu toi maahan järjestyksen ja Jie sekasorron, järjestys ja sekasorto eivät voi johtua Taivaasta.

(3) Seuraavaksi meidän on vapautettava kungfutselaisuus perinteisten hierarkioiden ja yhteiskunnallisten luokitusten kahleista. Vaikka Mestari Kong ei itse puhunut ’periaatteesta’ tai ’prinsiipistä’ (*li* 理) eikä Mengzikään maininnut sitä kuin ohimennen, myöhempien aikojen kungfutselaisille ajattelijoille se muodostui pakkomielleeksi. Käsitteen ympärille syntyi Prinsiipin koulukunta (*lixue* 理學), joka edusti ideologista oikeaoppisuutta 1300-luvulta 1900-luvun alkuun saakka. Kuten Dai Zhen kirjoitti, käsite toimi keisarin ja hänen virkamiestensä sarron välikappaleena: ”Prinsiippiä käytettiin ihmisten tappamiseen” (*yi li sha ren* 以理殺人). Syynä siihen oli hänen näkemyksensä mukaan se, että Zhu Xi seuraajineen määritteli prinsiipin olemukseltaan subjektiiviseksi, minkä ansiosta vallanpitäjät saattoivat väittää omia subjektiivisia mielipiteitään (*yijian* 意見) prinsiipin ilmentymiksi.

Vaikka Dai Zhen lukeutui Prinsiipin koulukunnan kovimpiin arvostelijoihin, hänkin piti prinsiippiä keskeisenä käsitteenä. Hänen mukaansa prinsiippi kuvasi sekä luonnon että

---

^g (*Mengzi* II.A.2) 夫志、氣之帥也。氣、體之充也。夫志至焉、氣次焉。故曰、持其志、無暴其氣。

^h (*Mengzi* VI.A.15) 心之官則思、思則得之、不思則不得也。此天之所與我者。

ⁱ (*Mengzi jizhu: Wanzhang zhangju* 6.1) 莫之為而為者、天也。莫之致而至者、命也。……盖以理言之谓之天、自人言之谓之命、其实则一而已。

^j (*Xunzi: Tianlun* 6) 治亂、天邪。曰、日月星辰瑞曆、是禹桀之所同也、禹以治、桀以亂。治亂非天也。

ihmisten muodostaman maailman olemisen rakennetta. Hän katsoi, että perinsiippiä koskeva tieto on objektiivista ja siten kaikkien saavutettavissa, mikä tarkoitti myös, että vallanpitäjät eivät olisi saaneet määritellä perinsiippiä omien tarkoitusperiensä mukaisesti (k). Mielestämme tämä Dai Zhenin näkemys edustaa tieteellisen ajattelun henkeä osana kungfutselaisuutta.

(^k) Ihmisellä ei ole suurempaa vikaa kuin pitää itseään viisaana hämmentyneisyydestään huolimatta ja antaa valta mielipiteilleen sekä pitää niistä kiinni aivan kuin ne ilmentäisivät *litä* ja oikeamielisyttä. Pelkään pahoin, että jos *lin* ja oikeamielisyyden etsijät uskovat mielipiteidensä edustavan niitä, niin kuka tietää mihin heidän aiheuttamansa vahingot kansalle lopulta yltävät?

Tarkastelkaamme seuraavaksi perinnäistapoja, taivaallista perinsiippiä ja kohtalon ennalta määräytymistä. Lähtökohdaksi voi ottaa sen, mitä oppineet, kuten Yin Tun 尹焞 (1071–1142), päättelivät muinaisten tekstien pohjalta: perinnäistavat ovat perinsiippi.

(^l) Mestari sanoi: ”Perinnäistavat ovat (kaiken) *li* [tässä: peruste].”

Kun perinsiipin koulukunnasta tuli valtion virallinen oppi, perinnäistapojen yhdistäminen perinsiippiin muodostui pakkopaidaksi. Tämä johtui siitä, että perinnäistapojen näkökulmasta mikään ei ollut kungfutselaisille tärkeämpää kuin ihmisten välisten suhteiden periaatteet (*renlun* 人倫). Ne ovat kungfutselaisuutta vanhempaa perua, sillä jo Yanzi 晏子 (n. 578–500 eaa.) puhui niistä.

(^m) ”Perinnäistapojen voimin voi valtakuntaa hallita pitkään, yhtä pitkään kuin taivas ja maa ovat olemassa. Kun ruhtinas káskee ja neuvosmiehet kunnioittaen (tottelevat), kun isä on armelias ja pojat ovat kuuliaisia, kun vanhemmat veljet ovat rakastavia ja nuoremmat veljet kunnioittavia, kun mies on suopea ja vaimo myöntäväinen, kun anoppi on armelias ja miniä tottelevainen, niin silloin perinnäistavat vallitsevat.”

Mengzi opetti, että yksi suhteista, ystävien välinen suhde, rakentui tasavertaisuudelle (n). Toisaalta Mengzi lausui, että naisen ikuinen osa on myöntäväisyys (o) ja että heteroseksuaalinen avioliitto, jonka tavoitteena on jälkeläisten tuottaminen, on ihmisten välisistä suhteista tärkein (p). Ei ihme, että jo Han-kaudella ihmisten välisissä suhteissa korostui niiden hierarkkisuus ja niiden ydin tiivistettiin ’kolmeksi johtolieaksi’ (*sangang* 三綱) (q).

(ⁿ) ”Isän ja pojan välillä vallitkoon kiintymys, ruhtinaan ja alamaisen välillä vallitkoon oikeamielisyys, miehen ja vaimon välillä vallitkoon eroavaisuus, varttuneiden ja kasvavien välillä vallitkoon ikäjärjestys, ja kumppanien ja toveri-ien välillä vallitkoon luottamus.”

(^o) ”Jalkavaimon tai vaimon tie on tunnustaa myöntäväisyys oikeudeksi.”

---

^k (Dai Zhen: *Mengzi ziyi shuzheng* 1.4.) 人莫患乎蔽而自智、任其意見、執之為理義。吾懼求理義者以意見當之、孰知民受其禍之所終極也哉。

^l (*Liji*: *Zhongni yan ju* 6) 子曰、禮也者、理也。

^m (*Chunqiu Zuo zhuan*: *Zhao gong*: *Zhao gong ershiliu nian* 2.9) 禮之可以為國也久矣、與天地並。君令臣共、父慈子孝、兄愛弟敬、夫和妻柔、姑慈婦聽、禮也。

ⁿ (*Mengzi* III.A.4) 父子有親、君臣有義、夫婦有別、長幼有序、朋友有信。

^o (*Mengzi* III.B.2) 以順為正者、妾婦之道也。

(^p) ”Ihmisten välisistä suhteista merkittävimpiä on se, kun mies ja nainen asuvat saman katon alla.”

(^q) Mitä ovat kolme johtoliekaa? Ne viittaavat ruhtinaan ja alamaisen, isän ja pojan sekä miehen ja vaimon (suhteisiin). ... Ruhtinas johtaa alamaisia, isä johtaa poikia, mies johtaa vaimoja.

Tätä suuntausta jatkamalla ja vahvistamalla Prinsiipin koulukunta on tuottanut mittaamatonta vahinkoa kungfutselaiselle traditiolle. Tämän ei tarvitse jatkua, sillä voimme erottaa toisistaan kungfutselaisuuden avoimena ja jatkuvana keskustelutraditiona ja kungfutselaisuuden valtion tukemana, kaavamaisena ideologiana.

Ensinnäkin meidän tulee panna kaikkien tasavertaisuus etusijalle. Mestari Kong sanoi, että kaikki ihmiset ovat syntyjään samanlaisia (r). Mengzi sanoi, että tavallisten ihmisten ja esikuvallisten ihmisten välillä ei ole eroa (s).

(^r) Mestari sanoi: ”Syntyjään ihmiset ovat samankaltaisia, tottumustensa kautta he erkanevat toisistaan.”

(^s) Mengzi sanoi: ”Miten olisin erilainen kuin muut ihmiset? (Esikuvalliset muinaishallitsijatkin) Yao ja Shun olivat samanlaisia kuin muut.”

Toiseksi meidän tulee tarkastella, mitä on perinnäistapojen ytimessä. Ne on tarkoitettu säätelämään sosiaalisia suhteita. Ihmisten välisen kanssakäymisen tärkein arvo on ilmaistavissa kultaisen säännön avulla, joka kungfutselaisuudessa kiteytyy sanaan *shu* 恕. Se viittaa empatiaan tai vastavuoroisuuteen ja voidaan kääntää ’huomaavaisuudeksi’ (t). Mengzi tunnusti tämän ajatuksen tärkeyden (u).

(^t) Zigong kysyi: ”Onko yhtä sanaa, joka riittää koko elämän ohjeeksi?” Mestari sanoi: ”Sellainen sana on *shu*. Älä saata muiden osaksi sellaista, mitä et halua itsellesi.”

(^u) ”Ei ole lyhyempää (tietä) *renin* [tässä: veljellisyyden] löytämiseen kuin toimia tinkimättä *shuta* vaalien.”

Mengzi totesi myös, että ihmisten sydämet ovat samanlaisia suhteessa oikeamielisyyteen ja luonnon säännönmukaisuuksiin.

(^v) ”Mikä sitten on se, joka on samanlaista kaikkien sydämissä. Se on *li* [tässä: säännönmukaisuus], se on oikeamielisyys. (Muinaiset) esikuvalliset miehet aikoinaan löysivät sen, jota minun sydämeni heidän laillaan halajaa. Siksi minun

---

^p (Mengzi V.A.2) 男女居室、人之大倫也。

^q (Baihutong delun: Juan qi: Sangang liu ji 1) 三綱者何謂也。謂君臣、父子、夫婦也。……君為臣綱、父為子綱、夫為妻綱。

^r (Keskustelut XVII.2 Dingzhoun bambuluskaedition mukaan) 子曰、生相近也、習相遠也。

^s (Mengzi IV.B.32) 孟子曰、何以異於人哉。堯舜與人同耳。

^t (Keskustelut XV.24) 子貢問曰、有一言而可以終身行之者乎。子曰、其恕乎。己所不欲、勿施於人。

^u (Mengzi VII.A.4) 強恕而行、求仁莫近焉。

^v (Mengzi VI.A.7) 心之所同然者何也。謂理也、義也。聖人先得我心之所同然耳。故理義之悅我心、猶芻豢之悅我口。

sydämeni iloitsee *listä* ja oikeamielisyydestä, kuten suuni iloitsee ruohovasikoiden ja viljaporsaiden lihasta.”

Tämän vuoksi meidän ei tule Yin Tunin tavoin vetää yhtäläisyysmerkkejä prinssiipin (理) ja perinnäistapojen (禮) välille, vaan kuvitella prinssiipin ilmenemismuodoksi huomaavaisuus: “怒也者、理之本也” (“huomaavaisuus on prinssiipin perusta”). Kaikki me ihmiset näyttemme – tai paremminkin elämme – eri rooleissa ollessamme erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, mutta noita rooleja ei pidä kuvitella pakkopaidoiksi, jotka määräävät ehdoitta käyttäytymisemme. Sen sijaan kannattaa ajatella, että yksilön synnynnäinen minuus ei piile missään tiettyssä roolissa vaan pikemminkin eri roolien leikkausjoukossa. Niinpä meidän tulee hylätä sellainen rooli, joka vaikuttaa vaativan meitä luopumaan tasavertaisuuden periaatteen vaalimisesta tai hylkäämään kultaisen säännön, ja samalla irrottautua kolmen johtoliean otteesta.

(4) Mengzi ja Xunzi pohtivat ihmisen luonnon hyvyyttä tai pahuutta, ja heidän näkemyksiään pidetään yleensä vastakkaisina. Mutta kuten edellä on todettu, on myös mahdollista keskittyä heidän näkemystensä yhtäläisyyteen – siihen, miten kumpikin uskoi ihmisten voivan kehittyä ja kypsyä. Itsensä jalostaminen (*xiu shen* 修身) on tarpeen niin oman hyvyytemme kasvattamiseksi kuin pahuudesta irti pääsemiseksi.

Mestari Kong puhui ’kasvamisesta täyteen mittaan’ (成人 *cheng ren*). Se edellyttää rehtiyttä ja puolueettomuutta, kuolevaisuutensa hyväksymistä, lahjomattomuutta ja peräänantamattomuutta (w). Samanlainen luonteen lujouden korostaminen on löydettävissä myös Xunzin kirjoituksista (x).

(^w) ”Jos joku muistaa oikeellisuuden etuuksien tullessa tarjolle, alistuu määräänsä vaaran kohdatessaan eikä huonoinakaan aikoina unohda hyvinä aikoinaan tekemiään sitoumuksia, niin hän voi kasvaa täyteen mittaansa.”

(^x) Sitä, joka voi sekä pysyttäytyä (ominaislaadussaan) että vastata (eteen tuleviin haasteisiin), voi sanoa täyteen mittaansa kasvaneeksi mieheksi.

”Täyttä mittaa” ei arvioida vain yksilön itsensä jalostamisen kautta saavuttamallaan sisäisillä kyvyillä vaan myös sillä, miten hän käyttää kykyjään yhteiskunnassa. Niinpä siinä, missä itsensä jalostamista voidaan pitää sisäisenä, psykologisena prosessina, täyteen mittaan kasvaminen edellyttää mainitun sisäisen psykologisen prosessin yhdistämistä yksilön sosiaalisiin rooleihin ja velvoitteisiin. Kungfutselaisuuden kielellä muotoiltuna ’sisäisen’ (*nei* 內) ja ’ulkoisen’ (*wai* 外) tulee liittyä yhteen itsensä jalostamisen tuottamissa moraalisisissa ominaisuuksissa.

Mestari Kong tahtoi jokaisen jalostavan itsensä ’herrasmieheksi’ tai ’jaloksi ihmiseksi’ (*junzi* 君子) eli kungfutselaisten hyveiden ruumiillistumaksi. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan itsensä jalostamista ja opinhaluisuutta. Yksi *junzi*-ihanteen tärkeitä piirteitä on se, että jalo ihminen ei ole ’astia’ (*qi* 器), lainataksemme Mestari Kongin sanoja (y). Me ymmärrämme

^w (Keskustelut XIV.12) 見利思義、見危授命、久要不忘平生之言、亦可以為成人矣。

^x (Xunzi: Quan xue 18) 能定能應、夫是之謂成人。

tämän tarkoittavan, että täyteen mittaansa kasvaneen ihmisen ei pidä alistua muiden ohjaimaksi ja hyväksikäyttämäksi työkaluksi.

(^y) Mestari sanoi: ”Herrasmies ei ole astia.”

Näkemyksemme mukaan kungfutselaisen tradition seuraajille asetetuista tavoitteista tärkeimpiin lukeutuu pyrkimys tulla paremmaksi ihmiseksi ja vastuulliseksi yhteiskunnan jäseneksi. Hyvinkin erilaiset ihmiset voivat yhdessä muodostaa toimivan ja sopusointuisen yhteisön. Kuten Wang Yangming on sanonut:

(^z) Mestari Yangming sanoi: ”Muinoin neljän säädyn ammatit olivat erilaiset, mutta kaikki kulkivat samaa tietä ja heidän sydämensä olivat omistautuneet yhden ja saman (päämäärän toteuttamiselle). Ritarit [tai: oppineisto] jalostivat hallintoa, talonpojat hoitivat viljelyksiään, käsityöläiset hyödynsivät työkalujaan, kauppiat vaihtoivat tuotteita. He panivat liikenevät voimavaransa ja kaiken tarmonsä ammattinsa toteuttamiseen voidakseen seurata sitä, mille heidän sydämensä on omistautunut.”

Nykypäivän maailmassa toimiva ja sopusointuinen yhteisö tarkoittaa vapaata ja demokraattista yhteiskuntaa, joka takaa kullekin jäsenelleen mahdollisuuden omien kykyjensä täysimittaiseen hyödyntämiseen.

Kungfutselaisessa traditiossa keskeistä on näkemyksen kokonaisvaltaisuus. Kuten Wang Yangming myöskin sanoi, ”kymmentuhatta oliota muodostavat ykseyden” (*wanwu yiti* 萬物一體). Tämä kaiken kattava ykseys sisältää kaikki oliot, niin ihmiset kuin eläimet ja kasvitkin. Zhang Zain 張載 (1020–1077) sanoin:

(^ä) Kaikki kansa on syntynyt samasta kohdusta kuin minä, kaikki oliot ovat seuralaisiani.

Tällaiset lausumat antavat ymmärtää, että ihmisten tulee ulottaa huomaavaisuutensa jokaiseen biosfäärimme elolliseen olentoon.

Kungfutselaisuus on elämänfilosofia eikä se siten ole tiedettä. Sellaisena, kuin me sen ymmärrämme, kungfutselaisuus ei kuitenkaan ole ristiriidassa tieteen kanssa. Varhaisista ajoista saakka tiedon tavoittelu on ollut tärkeä osa kungfutselaista traditiota. Jo kirjoituksessa *Daxue* 大學 ’ilmiöiden tutkiskelu’ (*gewu* 格物) nimetään tärkeäksi osaksi itsensä jalostamista.

(^ä) Voidakseen olla tosia aikeissaan heidän tuli ensin kasvattaa tietämystään. Tietämyksen kasvattamiseen johtaa ilmiöiden tutkiminen.

Tämä ajatus on ollut aina tärkeä osa kungfutselaista traditiota. Eri aikoina sitä on saatettu tulkita eri tavoin, mutta esimerkiksi Song-kaudella eläneet Cheng Yi 程頤 (1033–1107) ja Zhu Xi sekä Qing-kaudella eläneet Wang Fuzhi 王夫之 (1619–1692), Gu Yanwu ja Dai Zhen

---

^y (*Keskustelut* II.12) 子曰、君子不器。

^z (*Wang Yangming quanji*: Jie’an Fang Gong mubiao) 楊明子曰、古者四民異業而同道、其盡心焉、一也。士以修治農以具養工以利器商以通貨、各就其資之所近、力之所及者而業焉、以求盡其心。

^ä (*Zhang Zai quanshu*: Juan yi: Ximing zonglun) 民吾同胞、物吾與也。

^ä (*Liji*: *Daxue* 2) 欲誠其意者、先致其知、致知在格物。

korostivat tiedon hankintaa ulkonaisista ilmiöistä tavalla, jonka ansiosta heidän filosofioidensa voidaan sanoa edustavan luonnontieteellisen ajattelun esiastetta.

Kungfutselaisuus, jota me pidämme edistämisen arvoisena, on rationaalista ja tieteellistä ajattelua suosivaa. Elämänfilosofiana sitä ohjaavat kuitenkin arvot, joita ei ole johdettavissa tieteellisistä teorioista.

****

Edellä mainittujen tulkintojen ja valintojen kautta kungfutselaisuus on palautettavissa filosofiaksi, joka on avoin yksilöllisyydelle, tasavertaisuudelle, liberalismille ja tieteelle. Sen pohjalta voimme määritellä uudelleen kungfutselaisen herrasmiehen tai jalon ihmisen nykypäivän yhteiskuntiin soveltuvalla tavalla.

Varhainen kungfutselaisuus oli kiistatta elitististä ja miesvaltaista. Sekä Mestari Kongin että Mengzin yleisö muodostui valtaosin heidän vertaisistaan, miespuolisista ritariluokan jäsenistä. Terminä 'ritarit' (*shi* 士) sai keisarikaudella merkityksen 'oppineisto' tai 'virkamies-oppineisto'. Tässä manifestissa luonnostelemamme avoimen filosofian kaltainen kungfutselaisuus voi menestyä ainoastaan demokraattisessa, avoimessa yhteiskunnassa, jossa yksilön on mahdollista jalostaa itseään. Tämän vuoksi on löydettävä oppineelle moderni vastine, joka on sopusoinnussa Mestari Kongin ajatusten kanssa.

Modernissa, avoimessa ja demokraattisessa yhteiskunnassa muinaisen virkamies-oppineiston vastine ovat kansalaiset riippumatta sukupuolestaan tai yhteiskunnallisesta asemastaan. Vanhassa Kiinassa vain oppineisto-virkamiehillä oli voimavaroja ja kykyä ottaa osaa yhteiskunnallisten asioiden hoitoon ja hallintoon. Nykyisissä demokraattisissa yhteiskunnissa kaikilla kansalaisilla on tarvittavat voimavarat ja kyvyt. Tämän vuoksi herrasmiehen tai jalon ihmisen moderni vastine on valistunut, oikeudenmukainen ja vastuullinen kansalainen. Jalojen ihmisten vastakohtia – kungfutselaisuuden kielellä 'vähäpätöisiä ihmisiä' (*xiaoren* 小人) – vastaavat puolestaan populistit (esim. trumpistit, putinistit, perussuomalaiset, ruotsidemokraatit tai ne, jotka puuhaavat 'Manner-Kiinan uutta kungfutselaista uskontoa', *Dalu Xin Rujiao* 大陸新儒教). Vanhassa Kiinassa yhteiskunnallisten asioiden hoidon ulkopuolinen 'rahvas' (*shuren* 庶人) koostui niistä, joilla ei ollut voimavaroja eikä kykyjä, ja heidän vastineensa löytyy nykyään äänestämättä jättävien ja yhteisistä asioista piittaamattomien ihmisten parista. Ulkoinen kuninkuus (*wai wang* 外王) tarkoittaa nykyaikana tietoista työskentelyä yhteiskunnan parantamiseksi.

Keskusteluissa kerrotaan, että Zengzi 曾子 tiivisti Mestari Kongin tien 'lojaalisuudeksi' (*zhong* 忠) ja huomaavaisuudeksi (ö). Lojaalisuus saattaa nykypäivänä tuntua vieraalta arvolta. Kun muistetaan, että Mestari Kong halusi opetuslastensa astuvan virkaan ruhtinashoveissa voidakseen edistää oikeudenmukaisuuden toteutumista, Zengzin voi nykypäivän näkökulmasta ajatella puhuneen virkakunnasta. Virkahenkilöidenhan tulee olla nykyäänkin lojaaleja, joskaan ei niinkään esimiehiään kuin yhteiskuntaansa kohtaan. Kansalaisilla on nykyään yhtä suuri syy käyttäytyä huomaavaisesti kuin muinaisilla ritareilla.

Tällä tavoin ajateltuna lojaalisuus on itse asiassa lähellä *zhong*-sanan myöhempiä tulkintaa, jonka mukaan sana tarkoitti 'parhaansa tekemistä' ihmisen sydämessään vaalimien tai Taivaan säätämien eettisten periaatteiden noudattamiseksi (aa).

(^ö) Zengzi sanoi: ”Meidän Mestarimme Tie tarkoittaa uskollisuutta (ylempiä kohtaan) ja huomaavaisuutta (vertaisten välillä).”

(^{aa}) *Zhong* tarkoittaa omistautumista (työlleen) kaikkiin voimin. – – Toisin sanoen, *zhong* tarkoittaa sydämen horjumattomuutta. – – Tai voidaan sanoa, että *zhong* tarkoittaa suhtautumista Taivaan tahtoon mitä suurimmalla vakavuudella.

Voidaan sanoa, että kungfutselaisuuden arvostetuin hyve on *ren* 仁. Se on tulkittava ja käännettävä eri tavoin eri teksteissä – kuten *Keskusteluissa*, *Mengzissä* ja *Xunzissa* – mutta yksi *Mengzissä* annettu määritelmä kattaa kaikki varhaiset merkitykset (bb).

(^{bb}) *Ren* on Taivaan myöntämä kunnia-aateluus.

Tämä tarkoittaa, että *ren* on kansalaishyve, jota noudattava ansaitsee tulla kutsutuksi jaloksi ihmiseksi. Niinpä kunnan kansalaisen, joka on sekä kunniallinen että veljellinen, voi katsoa seuraavan kungfutselaisuuden Tietä.

Myöhemmin uuskungfutselaiset, kuten Zhu Xi, tulkitsivat *renin* kaikkien tärkeiden kungfutselaisten hyveiden yhteensulautumaksi. Zhu perusti tulkintansa Mengzin lausumaan, jonka mukaan *ren* ilmentää ihmisensä olemisen ydintä eli kykyä empatiaan ja myötätuntoon. Mengzi julisti, että kyky myötätuntoon on ihmisissä synnynnäisesti versoava ”itu”, jonka voi oikealla huolenpidolla kasvattaa *ren*-hyveeksi (cc). Tämän mukaisesti *ren* voidaan ymmärtää ’ihmisyydeksi.’

(^{cc}) ”Myötätuntoisuus on *renin* [tässä: veljellisyyden] itu. – – Jokaisella on nämä neljä itua, ja jos ymmärtää vaalia niitä ja kasvattaa ne täysikasvuiseksi, se on kuin tuli syttyisi palamaan tai lähde puhkeaisi virtaamaan. Jos kykenee kasvattamaan ne täysikasvuiseksi, kelpaa varjelemaan kaikkea maata neljän meren piirissä.”

Ihmisyys ei ole vain sisäinen, psykologinen taipumus vaan tarkoittaa myös yksilön kykyä tulla toimeen muiden ihmisten kanssa. Kungfutselaisen tradition mukaan ihmisenä olemista ei määritä vain yksilön sisäiset ominaisuudet vaan myös hänen tapansa toimia yhteisössä muiden kanssa. Tästä syntyi uuskungfutselaisten oppineiden ajatus, joka on nykyaikanakin hyödyllinen: ihmisyys liittyy yhteiseen hyvään tai ’yhteisöllisyyteen’ (*gong* 公) ja on vastoin oman eduntavoittelua tai ’itsekkyyttä’ (*si* 私).

(^{dd}) *Ren* [tässä: ihmisyys] on ihmismielen luontainen prinssiippi. Yhteisöllisyys on ihmisyyttä, itsekkyyttä ei puolestaan ole ihmisyyttä.

Tähän liittyvä uuskungfutselaisten ihanne oli ’vallan hajauttamisen’ (*fengjian* 封建) puolustaminen ja liiallisen vallan keskittymisen vastustaminen (ee). Samaan pyrkii Euroopan unioni läheisyysperiaatteellaan. Tällainen ihanne on yhteinen myös kommunalismin kanssa.

---

^ö (*Keskustelut* IV.15) 曾子曰、夫子之道、忠恕而已矣。

^{aa} (*Sishu zhangju jizhu*: Li ren di si 15) 盡己之為忠。……或曰、中心為忠。……又曰、維天之命於穆不已、忠也。

^{bb} (*Mengzi* II.A.7) 夫仁、天之尊爵也。

^{cc} (*Mengzi* II.A.6) 惻隱之心、仁之端也。……凡有四端於我者、知皆擴而充之矣、若火之始然、泉之始達。苟能充之足以保四海。

^{dd} (*Zhuzi yulei*: Chengzi zhu shu yi 161) 仁是人心所固有之理、公則仁私則不仁。

Viittaamme tässä kommunalismilla autonomisiin paikallishallinnon yksikköihin pohjautuvaan federalismiin sekä ihmisyyhteisöjen elämän sopusointaisuuteen luonnon kanssa.

(^{ee}) Muinaiset esikuvalliset ihmiset kohtelivat kansaa Taivaan alla yhteisöllisyyden täyttämällä sydämellä, antoivat heille maata ja jakoivat (Taivaanpojan valtakunnan) ruhtinaskunniksi.

Kungfutselaisen kansalaisen tavoite yhteiskuntansa ja maailmansa parantamiseksi on muotoiltu *Riittien kirjassa* lauseella: ”Kaikki Taivaan alla on kaikkia varten” (*Tianxia wei gong* 天下為公) tai ”kaikki Taivaan alla tehtiin yhteiseksi hyväksi”. Alun perin lauseella haluttiin sanoa, että mitään ruhtinaskuntaa ei tule pitää yhden suvun perintöoikeutena.

(^{ff}) ”Kun Suurta Tietä seurattiin, kaikki Taivaan alla tehtiin yhteiseksi hyväksi. (Virkoihin ja hallitsijoiksi) valittiin jaloja ja pystyviä miehiä, joiden sanaan saattoi luottaa ja jotka jalostivat sovinnollisuuttaan. Niinpä miehet eivät silloin pitäneet sukulaisinaan sukulaisiaan eivätkä poikinaan vain omia poikiaan – ja kaikki saivat riittävän elannon.”

Edellä mainittua periaatetta voidaan pitää sekä demokraattisena että kosmopoliittisena: Jokaisen tulee ponnistella kaikkien yhteiseksi hyväksi. Valtiot, joissa asumme, kuuluvat niiden kansalaisille, eikä niitä koskevia päätöksiä tule tehdä kenenkään yksittäisen ihmisen tai tahon sanelemina. Planeettamme on vastaavasti ihmiskunnan yhteistä perintöä, ja meillä jokaisella on yhtäläinen vastuu sekä oikeudet sillä elämiseen liittyen.

Huhtikuussa 2021

孔子卒後二千四百九十九年春

(aakkosjärjestyksessä)

Jyrki Kallio 高玉麒

Torbjörn Lodén 羅多弼

Matti Nojonen 馬迪

上

---

^{ee} (Gu Yanwu: *Junxianlun yi*) 古之聖人、以公心待天下之人、胙之土而分之國。

^{ff} (*Liji: Liyun 1*) 大道之行也天下為公。選賢與能講信修睦、故人不獨親其親不獨子其子……皆有所養。